

ТАКЫРЫБЫ

Отбасындағы

гендерлік рөл

Отбасындағы гендерлік рөл

жоспары:

- 1. Отбасы, неке түсінігі, отбасының құндылық белгілері*
 - 2. Некелік-отбасылық қатынастардың болжамдық тарихи типтері*
 - 3. Отбасының функциялары және дисфункциясы, себеп салдары шешімі*
 - 4. «Жыныс» және «гендер» сөздерінің ұғымы*
- Қорытынды*

мақсаты:

- ▶ *Әлеуметтік мән мағынасында отбасы мен некенің мәні мен мағынасын ашып көрсету;*
- ▶ *Отбасы және неке теориясы, ерекшеліктері, тарихи типтері жайында мәлімет беру;*
- ▶ *Қазіргі уақыттағы отбасылық мәселелерге түсінік беру;*
- ▶ *«Гендер» ұғымының мән-мағынасын, түрлі қоғамдардағы көріністері жайында түсінік беру*

Отбасы—әлеуметтік институт пен шағын әлеуметтік

- **Әлеуметтік институт ретінде отбасы:**

Жалпылама отбасынын, ата-ана мен балаларының және басқа да туыстық қарым қатынастағы адамдармен арадағы қарым-қатынастарды қалыптастыруға келтіретін әлеуметтік принциптерді, санкциялар мен мінез-құлық үлгілерінің жиынтығы ретінде сипатталады.

- **Шағын әлеуметтік топ ретінде отбасы:**

Некенің немесе тарихи қандық туыстық негізінде қалыптасқан, мүшелері арасындағы қарым қатынас жалпы сипаты - тұрмыстың орақтығы, ішінара көмек ерлі-зайыптылардың балаларының денсаулықтары мен тәрбиесіне деген моральдық рухани жауапкершіліктері негізінде пайда болатын қауымдастық ретінде сайқын мағына бере алады

Отбасы - әр ортадағы халық санының тұрақты түрде өсуін қалыптастыратын ететін орта.

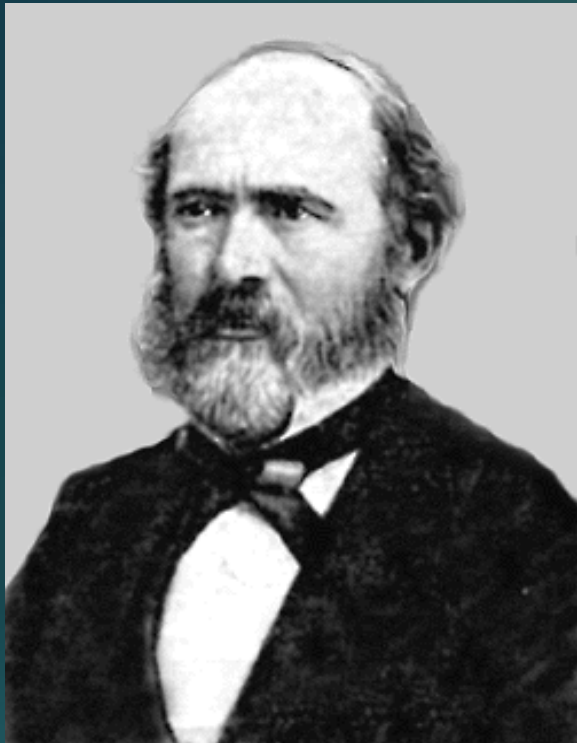
Отбасының іргесін некелескен жұптар (толық емес және некеге тұрмаған отбасыларды қоспағанда) санатынан тұрады

Некенің маңызды жағдаяттарына –екінші жартыңды тандау таңдау еркіндігі, көрегенділікпенг асыл қасиеттер жатады және т.б. жатады.

Қоғам некелік байланыстардың нығаюына, отбасының тұрақтылығына мүдделі.

Әр мемлекеттің отбасы және неке туралы заңдары бар және олар отбасы мүшелері арасындағы және отбасы мен қоғамның, мемлекеттің арасындағы қатынастарды калыптастырады

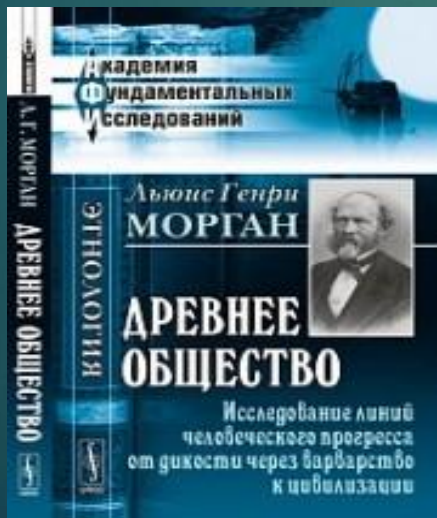
Морган Льюис Генри (1818-1889)

Американдық антрополог, эволюционизм теориясының негізін қалаушылардың бірі.

Қоғам қайраткері, АҚШ-ғы үндістердің құқықтарын қорғаушы.

«Древнее общество» еңбегінде адамзат қоғамы мен мәдениетінің тарихи эволюциясын негіздеген.

Қоғам дамуының тағылық, варварлық және өркениет деген үш сатысын зерттей келе, алғашқы екі сатыны төменгі, орта және жоғарғы деп қалыптасатындығын нақты дәлелдеген

Льюис Морган бойынша отбасының даму кезеңдері

Промискуитет – тағылықтың төменгі сатысы, қауым мүшелерінің арасындағы жыныстық қатынастарға ешқандай шек қойылмаған

Қандық-туыстық отбасы – топтық, эндогамиялық неке, жыныстық қатынастар бір ұрпақ ішінде болады

Пуналуалдық – әйел адамдар жағынан туыскандар арасында жыныстық қатынастарға тиым салынады, неке әртүрлі рулар арасында

Синдиасмиялық - полигамия, ер адамдар бірнеше әйел адаммен некелесе алады, неке жиі бұзылады, балалар аналарымен қалады

Моногамдық отбасы - рулардың тарап кетуі, жеке меншіктің шығуы себебінен неке тек ер адамның еркімен ғана бұзылатындығын көрсететін қарым қатынас түрі.

Отбасының типтері

▶ Отбасындағы ұрпақ санына байланысты:

- Кеңейтілген (бірнеше ұрпақ өкілдерінің болуы),
- Нуклеарлық (екі ұрпақ – ата-ана және балалары),

▶ ата-аналарының санына қарай :

- Толық (әкесі мен анасының болуы),
- Толық емес (әкесі немесе шешесі ғана болады),

▶ Балалар санына қарай:

- Баласы мүлдем жоқ отбасылар
- бір баласы бар отбасылар,
- Көпбалалы отбасылар,

▶ Үстемдік түріне қарай:

- Патриархалдық (экономикалық билік ерінде карастырылады),
- Матриархалдық (шаруашылықты әйел басқарады орталы тап),

Отбасының типтері

▶ Құрамына қарай:

- Толық, толық емес, жартылай кеңейтілген, нуклеарлық

Биліктің бөлінуіне қарай:

- Матриархалдық,
- Патриархалдық,
- Эгалитарлық,

▶ Ерлі-зайыптылықтың түріне қарай:

- Полиандрия –бір әйелдің бірнеше ерлермен некесі,
- Полигиния - бір ердің екі немесе бірнеше әйелмен некеде болуы,
- Моногамия – бір әйелмен бір ердің арасындағы неке,
- Экзогамия –түрлі әлеуметтік категорияларға жататын адамдар арасындағы неке,
- Эндогамия – бір әлеуметтік категорияға жататын адамдар арасындағы неке.

Ерлі-зайыптылардың өмір сүру формалары

Патрилокальды-
отбасы ерінің әке-
шешесімен
немесе соларға
жақын жерде
тұратындығын
көрсетеді

Матрилокальды
отбасы әйелдің
әке-шешесімен
немесе соларға
жақын жерде
тұратындығын
көрсетеді

Неолокальды
отбасы ердің де,
әйелдің де әке-
шешелерінен
бөлек тұрады

Отбасы өмір сүруінің кезеңдері (циклдары)

▶ Бастапқы \ бірінші кезең – отбасының даму сатысы:

- Некеге тұру,
- Тұңғыш баланың дүниеге келуі,
- Соңғы баланың дүниеге келуі,

▶ Екінші кезең:

- Соңғы баланың дүниеге келген сәтінен,
- Бірінші ересек баланың бөлек шығуына дейін.

▶ Үшінші \ пісіп-жетілген кезең:

- Есейген балалардың бөлек шығуы ,
- Немерелер әже-аталарынан бөлек кетеді.

▶ Төртінші\ отбасының өшу кезеңі:

- Балалардың барлығы жан-жаққа кетеді, «бос қалған ұя»,
- Ерлі-зайыптылардың біреуінің немесе екеуінің де өмірден өтуі.

Әлеуметтік стратификация

- ▶ Қоғам мүшелері әлеуметтік орны мен жағдайларына, атқаратын қызметтері мен рөлдеріне байланысты қоғамда әркелкі орналасқан
- ▶ Қоғамды страталарға жіктеудің өлшемдері – табыс деңгейі, билікке қатысы, мәртебесі, кәсіби шеберлігі, білімі, шыққан тегі
- ▶ стратификацияның негізгі түрлері әртүрлі бағытта карастырылады – экономикалық, саяси және кәсіби.
- ▶ Әлеуметтік теңсіздікке ықпал етуші факторларға – (гендер), этникалық\нәсілдік белгілер, жасы, ресурстарға қол жеткізу мүмкіндігінің шектеулі болуы жатады

Отбасының теориялық талдауы

► Құрылымдық-функционалдық талдау:

- Отбасы — қоғамның басты тірегі.
- Ол мына функцияларды атқарады:
- әлеуметтендіру, Әлеуметтік ұйымдарды еңбек күшімен қамтамасыз ету.
- Материалдық және эмоционалдық қауіпсіздік —қауіп-қатерден қорғау, эмоционалдық қолдау, қаржылық көмек беру

Отбасының теориялық талдауы

- ▶ **Әлеуметтік қақтығыстар теориясы:**
- **Меншіктік және мұрагерлік:** отбасының шығуы ерлердің өз ұлдарына дүние-мүлкін мұраға қалдыруға деген қажеттіліктен;
- Отбасы байлықтың шоғырлануы мен таптық құрылымды сақтауға ықпал ететіндігі жайлы(Ф.Энгельс)
- **Патриархат** –әйел едің экономикалық жағдайына карай. Гендерлік теңсіздік.
- **Нәсілдік және этникалық теңсіздік** –отбасы нәсілдік және этникалық негізін сақталуын қамтамасыз ететін тап өкілі. Эндогамия нәсілдік және этникалық иерархияны туғызады.

Отбасының альтернативтік формалары

- ▶ Толық емес отбасылары, ажырасу не өмірден өту жағдайларында
- ▶ Некесіз бірге тұру, азаматтық некке
- ▶ Жеке бастың бөлек тұруы, зансыз
- ▶ 1989 ж., Дания, алғашқы болып, бір жыныстық некеге салынған тыйымды алып тастады
- ▶ Норвегия (1993 ж.), Швеция (1995 ж.), Нидерланды (2001 ж.)
- ▶ 1996 ж. АҚШ Конгресі бір жыныстық некеге тыйым салу туралы заң қабылдады

Назарларыңызға рахмет